

Думан Гюль Бану

д-р филол. наук, доцент

Демиркан Мурат

магистрант

Университет имени Бюлента Эджевита

г. Зонгулдак, Турецкая Республика

ОБЗОР ТЕАТРАЛЬНОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ ДЖАФАРА ДЖАББАРЛЫ «БЛЕДНЫЕ ЦВЕТЫ»

***Аннотация:** джафар Джаббарлы, начинающий писатель начала XIX века, является многогранным литератором. Он оставил свое имя в Азербайджанском театре со своими театральными произведениями. Наряду с современной азербайджанской литературой и социалистическим реализмом, в театральных произведениях первого периода он затронул такие темы, как национализм, любовь, страсть, война и свобода. Данная работа представляет структурное исследование театрального произведения Джафара Джаббарлы «Бледные цветы».*

***Ключевые слова:** азербайджанская литература, Джафар Джаббарлы, спектакль «Бледные цветы».*

***Özet:** 19. yüzyılın başlarında eser vermeye başlayan Cafer Cabbarlı, çok yönlü bir edebiyatçıdır. Kaleme aldığı tiyatro eserleri ile Azerbaycan tiyatrosunda adından söz ettirmiştir. Modern Azerbaycan edebiyatının ve sosyalist gerçekçiliğin yanında ilk dönem tiyatro eserlerinde milliyetçilik, aşk, ihtiras, savaş, özgürlük gibi konulara değinmiştir. Bu çalışmada Cafer Cabbarlı'nın «Solgun Çiçekler» adlı tiyatro eseri yapısal olarak incelenmiştir.*

***Anahtar kelimeler:** Azerbaycan edebiyatı, Cafer Cabbarlı, Solgun Çiçekler oyunu.*

Giriş

14–15. yüzyıldan itibaren Azerbaycan Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesinden yavaş yavaş ayrılmaya başlar. Bu ayrışma ile edebiyat ürünlerinde de farklılaşmalar görülür.

19. yüzyılın başlarından itibaren Rus istilasının bir sonucu olarak Azerbaycan edebiyatı iki kola ayrılır. Kuzey Azerbaycan'daki edebiyat Rus etkisiyle şekillenirken Güney Azerbaycan'daki edebiyat geleneksel yapı ve anlayış içerisinde gittikçe sönükleşip bir taklit edebiyatı görüntüsü verir. Batı düşüncesiyle temasa geçen ilk Azerbaycan aydınlarının üzerinde Fransız İhtilâli'nden sonra ortaya çıkan fikirler etkili olmuştur. Bu edebiyatçılar arasında Azerbaycan edebiyatında modern hikâyenin müjdecisi olan Abbasguluğa Bakıhanov Gûdsî (1774–1846), Gence de ilk özel okulu açan Mirze Şefi Vâzéh (1794–1852), Azeri şiirinde Vâkıf ve Vidadî ile başlayan realizm çıkışının, mahallîleşme cereyanının 19. yüzyıldaki en önemli temsilcisi Ğasimbey Zâkir'i (1784–1857) demek yerinde olur. 1850'lerden sonra modern Azerbaycan edebiyatı Mirze Fetalı Ahundzade (1812–1878) şahsında en büyük temsilcisini bulur. 1850'den itibaren tiyatro eserleri yazmaya başlayan Ahundzade'nin Rusça sahnelenen ilk eserinin adı «Mösyö Jordan»dır.

20. yüzyılın başlarında Azerbaycan tiyatrosu, tiyatro salonu, oyuncular, oyun yazarı açısından artık gelişmiş bir görünüme sahiptir. Bu yazarlar arasında Azerbaycan tiyatrosunun klasiklerinden sayılan Nadir Şah'ın yazarı Neriman Nerimanov (1870–1925), «Molla Nasreddin» mizah dergisinin yöneticisi olan ayrıca edebiyat anlayışını ile siyasi, sosyal görüşlerini yansıtan «Ananın Kitabı» adlı eserin yazarı Celil Memmedguluzade (1866–1932), «Molla Nasreddin» ekolü mensuplarından batı kültürü taraftarı bir aydın olan ve Azerbaycan halkını da bu yönde etkilemeye çalışan Ebdürrahim Bey Haġvérdili (1870–1933), yazar, gazeteci ve bestekâr olan Azeri sahnesinin ilk operalarını ortaya koyan Üzêyir Hacıbeyli (1885–1948), ilk piyesi «Gözel Bahar»ı manzum biçimde yazan Abdulla Şaig (1881–1959), milli romantik tiyatronun temelini atan devrin en meşhur şair ve dram yazarı olan İstanbul Darülfünunu'nun edebiyat şubesinden mezun olmuş Hüsêyn Cavid (1882–1941), sadece Azerbaycan sahnesinde değil Sovyetler Birliği'nin de birçok

yerinde ilgi gören İlyas Efendiyev (1914–1996) daha çok komedileriyle tanınan Sabit Rehman (1910–1970), «Od İçinde» dramıyla Güney Azerbaycan'daki ulusal hareketi anlatan Enver Memmedhanlı'yı (1913–1990) sayılabilir. Kısa ömrüne rağmen Azerbaycan tiyatrosuna önemli katkılar sunmuş bir diğer isim de Cafer Cabbarlıdır. Bu çalışmada Cafer Cabbarlı'nın kaleme aldığı «Solgun Çiçekler» adlı tiyatro eseri yapısal olarak incelenecektir. Çalışma iki alt bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Cafer Cabbarlı'nın hayatı, eserleri ve edebi kişiliği üzerinde durulmuş; çalışmanın ikinci bölümünde ise tiyatronun yapısal incelemesi yapılmıştır.

1. Cafer Cabbarlı'nın Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri.

Azerbaycan edebiyatının önemli dram yazarlarından biri olan Cafer Cabbarlı (1899–1934) Bakü'nün Hızı Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Babasını 2–3 yaşındayken kaybeden Cabbarlı'yı eğitim için annesi önce Molla Ümnise'ye gönderir. Altı ay sonra oradan ayrılarak Molla Mirze Kadir'den Kur'an dersleri almaya başlayan Cabbarlı bir süre sonra oradan da ayrılarak 7. Rus-Tatar Mektebine kaydolur. 7. Rus-Tatar mektebini bitirince Bakü Alekseyev 3. Alı İptidaî Mektebi'ne geçer. Daha sonra iş hayatına atılarak ailesinin geçimine katkıda bulunmak amacıyla Sanayi Mektebi'ne geçer. Elektrik bölümünde eğitim görmesine rağmen edebiyata olan ilgisini kaybetmez. Bu kısa ömrüne rağmen sayısı ve değeri küçümsenemeyecek eserler meydana getirir. Şiirleri, hikâyeleri, tiyatroları, librettoları, edebiyat üzerine makaleleri olan bir 20. yüzyıl Azerbaycan edebiyatçısıdır.

«Edebiyatçılığı «Mekteb» dergisinde basılan «Bahar» adlı lirik şiir ile başlar». (Nağısoylu ve Quliyev, 2003: 254). Eserlerinde toplumdaki kadın erkek eşitsizliğini, sosyal adaletsizliği, para hırsını, sorgulanmayan yanlış inanışları, milliyetçilik gibi konuları ele almıştır. Eserleri topluma ayna tutmanın yanında ışık da tutar. Özellikle sosyalist devrimden sonra toplumu aydınlatma, bilinçlendirme eserlerinde kendini gösterir.

Cabbarlı'nın ilk dönem eserleri aşk, milliyetçilik, sosyal adaletsizliği tarihi ve siyasi olayları içermektedir. Turancılık akımından etkilenerek Edirne Fethi, Trablus Muhaberesi ya da Uldız'ı yazmıştır. 1920'den sonrası olgunluk dönemi olarak kabul edilen Cabbarlı «Komünist» dergisinde çalışmış ve makaleleri yayımlanmıştır. Dram

eserlerinin yayımlanmasından sonra ilgisini daha çok tiyatroya veren Cabbarlı, 1923'te tiyatro okuluna kayıt olmuştur.

«Kısacası Cabbarlı en çok ve en taraflı tetkik edilen klasiklerimizdendir... (1999:330) diyen Karayev, Cabbarlı ile ilgili şu bilgilere yer verir:

«Sağlığında bedîî nüfuzu halk arasında fevkalâde; resmî, siyasî, edebî çevrelerde ise değişken olmuştur. Çünkü o vakitler cemiyette henüz çok şey açıklığa kavuşmamıştır. Zamanın temeli altında yer, sık sık gâh orda gâh burada titreyip mihverden çıkıyor her defasında da yeni ahlaki ideolojik değerler, sosyal-sınıfsal tabakalar uçan, yıkılan sütunlar altında kalıyordu... Zamanın yanlışlarını Cabbarlı da halk kitlesi ile, sınıfla birlikte yaşıyor ve zamanla bölüşüyordu... Ölüm tartışmaları kesti... Daha istikrarlı ilmî değerlendirmelerin, nazarî düsturların vakti geldi. Cabbarlı Azərbaycan Sovyet Edebiyatında «Sosyalist gerçekçiliğin banisidir.» hükmü resmi görüş olarak kabul edildi» (Karayev, 1999:327).

2. «Solgun Çiçekler» Oyununun Yapısal Özellikleri:

Cabbarlı'nın 18 yaşındayken kaleme aldığı eser, gözünü mal ve para hırsı bürümüş Gülnisa adlı karakterin bir çifti öldürmesini, hırsları sebebiyle üvey kızını sevdiğinden ayırarak kendi öz kızı ile evlendirmesini, yaptığı planların ters teperek, kızının ölümü ve kendisinin de cinayetlerden dolayı cezaevine düşmesini konu almaktadır.

2.1. Oyunun Kimliği.

Cabbarlı'nın ilk dönem tiyatro eserleri arasında olan '«Solgun Çiçekler»' oyunu 1917'de kaleme alınmıştır. Oyun, beş perde olarak yazılmıştır. İlk üç perde 7 sahne; dördüncü perde 8 sahne; beşinci perde 7 sahne olarak toplam 36 sahneden oluşur. Eser toplam iki erkek; üç kadın olmak üzere beş kişilik şahıs (oyuncu) kadrosuna sahiptir. Mekân olarak dar ve kapalı mekânlar kullanılmıştır. Dördüncü perdede simultane (eş zamanlı sahne) mekân kullanılmıştır. Oyuncuların kılık kıyafetlerine dair bilgiler bulunmamaktadır.

2.2. Eserin Özeti.

Amca çocukları olan Behram ve Sara birbirini seven iki gençtir. Geleceğe dönük planları vardır. Sara, yakın zamanda babasının kaybetmiştir. Behram, amcasının

zehirlenerek ölmesi sebebiyle zehirleyenlerin Gülnisa ve kızı olduğundan şüphe etmektedir. Sara'nın babasını para için zehirleyerek öldüren üvey annesi Gülnisa, kızı Peri'yi Behram'la evlendirme planları yapmaktadır. Annesi ile iş birliği içinde olan Peri, aşkını Behram'a itiraf eder. Behram ise Peri'ye, Sara ile sözleştiklerini ve kendi kardeşine ihanet eden biriyle evlenmeyeceğini söyler. Paraların ve malların Gülnisa üzerine olduğunu öğrendikten sonra Behram, ilk başlarda planlı bir şekilde Peri'ye yaklaşıp da daha sonra âşık olduğunu düşünerek ipleri tamamen Peri'ye ve Gülnisa'ya kaptırır. Sara'nın evden kovulup, hizmetçi kulübesinde yaşamasına dahi ses çıkarmaz. Kulübede yaşamaya başlayan Sara, Behram'ı görmek için eve gittiğinde onu Peri ile sarmaş dolaş görür ve bayılır. Bu olaydan sonra Sara hastalanır. Abdül ile Behram'a defalarca haber gönderse de Peri ile evlilik hazırlıklarında olan Behram hiç onunla görüşmez, cevap göndermez. Düğünlerinin olduğu gün, düğün sesini duyan Sara düğünü seyretmek için pencereye gider, Behram ve Peri'yi görür. Bu acıya dayanamayarak ölür. Abdül'ün haber vermesi üzerine Sara'nın yanına koşan Behram, Sara'nın baş ucunda çığlık atar ve Sara'yı bağrına basıp ağlar. Günlerdir ortada olmayan Behram, saçları perişan, elbisesi yırtık pırtık mecnun bir halde çıkar gelir; fakat Behram eski Behram değildir. Vicdan azabından dolayı sürekli Sara ile hayalinde konuşur. Bu perişan halinden dolayı Peri ona kızar ve tartıştıkları sırada Behram Sara'nın çiçeklerini görür ve onları öper, bağrına basar. Peri bu duruma çıldırıp gülleri almak ister, güller yere düşer. Behram Peri'nin yüzünü aynaya çevirir ve cadılara benzediğini, alçak olduğunu söyler, boğazına yapışır. Peri'yi boğar, kahkaha atarak yere düşen gülleri toplar ve gider.

2.3. Olay Örgüsü.

«Gülnisa'nın Sara'nın annesini verem edip öldürerek babası ile evlenmesi.» ve «Para için Sara'nın babasını zehirleyerek öldürmesi ve malını üzerine geçirmesi.» sahnede gösterilmeyen diyaloglardan anlaşılan olaylardır.

Sahnede tanık olunan olaylar ise

1. Peri'nin Behram'ı Sara'dan uzaklaştırmak için ona aşkını itiraf etmesi.
2. Behram'ın Sara ile sözleştiğini söyleyerek onu reddetmesi.

3. Behram'ın senetin doğru olduğunu öğrenip, hile ile malları üzerine almak için Peri'ye yaklaşması.

4. Gülnisa ile Peri'nin baskısıyla Sara'nın evden kovulması.

5. Sara'nın Peri ile Behram'ı sarmaş dolaş görüp hastalanması.

6. Peri ile Behram'ın düğününü görmesi ve bu duruma dayanamayarak ölmesi.

7. Behram'ın Sara'nın ölümüne dayanamayarak aklını kaçırmayı, birkaç gün ortadan kaybolması.

8. Geri dönen Behram'ın, Peri'nin çiçekleri atmak istemesinden dolayı onu boğarak öldürmesi, şeklinde sıralanabilir.

2.4. *Şahıs Kadrosu.*

İnsanı ilgilendiren her şey edebiyatın konusudur. Edebiyat ise insan içindir. Edebiyatın göstermeye bağlı edebi metinlerinden olan tiyatro metninin oyun haline getirilmesi ile insanı, insan ile insana anlatma sanatını icra etmiş oluruz. «Dramatik sanatta insan hem konu hem hedef hem araç hem de amaçtır.» (Özakman, 2017:12). İnsanın oyunun sergilenmesinde araç olduğu tiyatro oyunlarında şahıs kadrosunu Çetişli şöyle tanımlar. «Şahıs kadrosu; hikâye, roman ve tiyatrodan anlatılan/sahnelenen olayları var eden ve yaşayan insan ve insan hüviyetine büründürülmüş varlıklardır.» (Çetişli,2016:89). Solgun çiçekler oyununda 2 erkek 3 kadın olmak üzere oyunun şahıs kadrosu 5 kişiden oluşur.

2.4.1. *Behram.*

Oyunun merkez kişisidir. Behram oyun boyunca iç çatışmalar yaşar. Bu iç çatışmalar para, servet ile aşk, sevgi ve vefa unsurları arasında geçer. Oyunun geneline yayılan bu çatışma servetin kazandırdığını düşündürse de son perdede aşk, vefa galip gelir.

Behram, zengin, iyi niyetli amcasının yanında yaşayan, amcasının yardımı ile eğitimini sürdüren akıllı, yakışıklı, temiz kalpli bir gençtir. Öksüz ve yetim olan Behram ile amcasının güzel kızı Sara arasında masum, tertemiz bir aşk başlamıştır. Behram, Sara'yı çok seven onunla evlilik planları yapan, ilişkisine sadık olan biridir.

Oyunun başında temiz, iyi kalpli, olumlu bir karakter olarak görünen Behram, bütün servetin Gülnisa'nın üzerine geçtiğini öğrenmesi ile yoldan çıkmaya başlar.

Yaptığı yanlışlarla dolaylı da olsa Sara'nın ölümüne sebep olan Behram, bütün masumiyetini yitirir. İnsanların hayat yolunda tek bir çizgide ilerlemediğini, değişik etkilerle davranışlarında ve karakterlerinde olumlu ya da olumsuz yönde değişimler olabileceğini gösteren gerçekçi bir karakter olduğu söylemek mümkündür.

2.4.2. Sara:

İyi kalpli, güzel, varlıklı bir babanın kızıdır. Her zaman doğru söyleyen, hisli, insanları seven, onlara inanan bir karakterdir.

Babasının ani ölümünden sonra çok üzülmüş, teselliyi Behram'ın aşkında bulmuştur. Onunla bu zor günleri atlarmaya çalışmaktadır. Behram'ın sevgisine inanmaktadır ve onunla evlilik yolunda ilerleyeceğini düşünmektedir. Behram'a olan güveni boşa çıkan Sara, yaşadığı hayal kırıklığı ile hastalanır. Sara; etrafındaki kötü, kaypak, yalancı insanlara rağmen içinde hep iyilik, umut barındıran bir kişidir. Vefalı, masum, sevgi dolu bu genç kız hak etmediği bir şekilde sefalet içerisinde bu dünyadan ayrılır.

2.4.3. Gülnisa.

Sara'nın üvey annesidir. Sara'nın babası ile evlendikten sonra onu hile ile öldürmüş olan hırs, entrika, cehalet dolu bir kadındır. Kocasının bütün mal varlığını üzerine geçiren Gülnisa, gözünü para hırsı bürümüş bir kişidir. Bunu birinci perdedeki monologunda kendi de ifade etmektedir:

GÜLNİSA: Hırs ve evlat sevgisi insanı her şeye zorlar, hatta cinayete. Ne yapayım bir yandan kızım Peri onu gözlüyor.

Kötülüklere doymayan bu kadın, üvey kızının sevgilisini elinden alıp kendi öz kızına âşık olmasını sağlamak için türlü oyunlara başlar. Parasının gücü ile Behram'ı kandıracağını ona istediklerini yaptıracığını düşünür. Nitekim de öyle olur. Önce Sara'yı evden kovar, sefalet içerisinde bir kulübede yaşamasına sebep olur. Behram ile kızı Peri'nin arasını yaparak birbirlerine âşık olmalarını sağlar.

Bu karakter hırs, ihanet, entrika, cehaletin insanda nasıl vücut bulacağını gösteren bir örnektir.

2.4.4. Peri.

Gülnisa'nın kızı, Sara'nın üvey kız kardeşidir. Yaş olarak Sara ile emsal, narin, güzel bir genç kızdır. Behram'ı içten içe büyük bir aşkla sevmektedir. Annesinin entrikalarına yardım ederek Behram'ı kendisine âşık etmeye çalışan Peri, annesi gibi amaca giden her yolu mübah sayan bir karakterdir. Annesi gibi gözünü kötülük bürüyen, kalbinde vefa, iyilik barındırmayan bir kişidir.

2.4.5. Ebdül.

Evin vefalı, yaşlı, emektar uşağıdır. Her zaman Sara ve ailesine sadakat ile bağlı olan iyi yürekli bir insandır. Oyunda yardımcı karakter olan Ebdül; Gülnisa, Peri ve Behram'ın Sara'ya yaptıkları ihaneti bilmekte fakat bunu Sara'ya söylemekten kaçınmaktadır. Sara ve Behram'ın kavuşmalarını saadet içerisinde bir hayat sürmelerini hep yürekten ister. Bunun için Sara evden kovulduktan sonra sürekli Behram'a Sara'dan haber götürmek istemekte; fakat Behram'a bir türlü kendisini dinletememektedir.

Ebdül, işinden olacağını bile bile hep Sara'ya yardım etmektedir. Vefalı, kıymet bilen, gözünü para ve hırsın bürümediği nadir insanlardan biridir. Her zaman iyilikten yana olmayı kendine düstur edinen bir karakterdir.

2.5. Zaman.

Sara'nın oyunun ilk perdesinde, çiçeklerini suladığı, Ebdül'ün de bahçedeki gülleri sulamasından anlaşılıyor ki bahar aylarındadırlar. Birinci perde ve ikinci perde arası geçen süre konuşma süreleri gerçek zamanlıdır. İkinci perdenin sonunda geçen konuşmada Sara'nın henüz evden çıkarılmadığı anlaşılıyor:

PERİ: *Bende onun için suyu kasten kendim getirdim. Biliyor musun, Behram! Annem diyor ki, bütün malımı Behram'a emanet edeyim, o idare etsin, ama Sara'nın başka bir eve gönderilmesine razı olur musun?*

İkinci perde ile üçüncü perde arasında geçen zaman kesin olmamakla beraber Behram, Peri'ye şöyle cevap verir:

BEHRAM: *Peri! Sara bize mani olamayacak. Yetimdir, yüreğini kırmamalıyız. Her halde birkaç gün sabredersek, güzel olur.*

Üçüncü perdenin açılışından hemen sonra Sara evden çıkarılıp avluda bir kulübede kaldığını söylüyor:

...Ya Rabbi, niye beni incitiyorlar? Beni evden çıkarıp avluda bir başıma kulübede oturturlar. Sakıncası yoktur, nerde olursam olayım, biricik Behram'a bir şey olmasın...

Dördüncü perdede Ebdül'ün konuşmasında geçen zaman şöyle ifade edilir:

EBDÜL: Ey fani dünya, değerine lanet olsun! Bundan birkaç ay önce Sara bu evde hanımdı, her itibar ondaydı.

Yukarıdaki konuşmadan da anlaşıldığı gibi üçüncü perde ile dördüncü perde arasında geçen zaman birkaç aylık bir zaman dilimidir.

Dördüncü perdede Sara'nın ölümden sonra beşinci perde arasındaki geçen zaman ise şöyle ifade ediliyor:

PERİ: Sara ölüp gitti, şimdi işler tamamıyla düzeldi. Başka bir derdim kalmadı. Gerçi Behram birkaç gündür sersem gibi oldu, ama onun ayıbı yoktur, unuttur gider.

PERİ: Behram, sen ne zaman geldin, ben seni görmedim? Kaç gündür neredesin? Böyle bir gezme olur mu?

Uygur (2002: 87), geçen zamanı yaklaşık iki aylık bir zaman dilimi ile sınırlı olduğunu ifade eder.

2.6. Mekân ve Dekoratif Unsurlar.

Mekân kısaca oyun öyküsünün geçmekte olduğu yer ya da yerler olarak tanımlanabilir. (Korukçu, 2016:43) Solgun Çiçekler oyununda olaylar dar ve kapalı mekânlarda geçer. Sara'nın Avrupa modası ile bezenmiş odası, Behram'ın sade, süslü olmayan odası, Sara'nın eski, bakımsız kulübesi. Zengin ailenin varlıklı, ihtişamlı evini gösteren mekân, fakir insanların sade, gösteriştan uzak, bakımsız evini temsil eden mekânlar gösterilmiştir. Zenginlikle mutlu olunamayacağı, fakir ama huzurlu olunabileceği göze çarpmaktadır. Dekor ise sahne değişimleri için kolay hazırlanabilen, taşınması kolay eşyalar olarak metinde yer alır. Birinci perdede koltuk, masa, masanın üzerinde şamdanlar, kitap, kürsü, saksı ve içinde çiçekler, duvarda Sara'nın resmi vardır. İkinci perdede Behram'ın odasında kürsü masa, kravat vd. Üçüncü perdede mekân yine aynı olmasının yanında aksesuar olarak Sara'nın başında siyah bir başörtüsü vardır. Dördüncü perdede mekân avludaki kulübenin

odasıdır. Dekor olarak karyola, çiçekler, ilaç şişeleri, duvarda ayna kullanılmıştır. Beşinci perde, dördüncü perde ile aynı mekândır.

2.7. Sahneleme Tekniği.

Aile içinde yaşanan entrikaları konu edinen bu oyunda, mekân Sara'nın babasının evi ile sınırlı, dar, kapalı mekândır. Evin değişik birkaç odası ve Sara'nın yaşamak zorunda bırakıldığı bahçedeki kulübe eserdeki mekânlardır. Sahnelenme tekniği açısından dekor evin kapalı mekânlarını yansıtan sade dekorlardır.

Sahnede gösterilemeyen eski yaşamışlıklar seyirciye monologlar ile verilmeye çalışılmış; böylece seyirci hem önceki olaylardan haberdar edilirken hem de kahramanların karakter özellikleri ve duygu-düşünce dünyaları hakkında monologlar vasıtasıyla seyircilerin fikir sahibi olmaları sağlanmıştır.

2.8. Dil ve Üslup.

Eserdeki diyaloglar kısa olsa da monologlar uzundur. Eylemsel ve eylemsel olmayan monologlara, epik, yansıtıcı ve lirik monologlara yer verilmiştir.

«Tiyatro metinlerinde diyalog ve monolog kahramanların iç dünyasını gözler önüne serer.» (Duman ve Demirtaş, 2019: 695). Solgun Çiçekler oyununda Behram'ın iç çatışmaları ve Gülnisa'nın planları monologlar aracılığı ile verilir.

Behram'ın monologları iç çatışmasını veren çatışma ve eylemsel monologlardır:

BEHRAM(Tek.) : O, böyle de hıyanet olur mu? Şimdi ne etmeliyim? Milyonlarca parayı iki kadın elimizden alıp bizleri kovsun mu? Evden çıkıp hizmet edersem, en çok alacağım kırk elli manat, bununla bize ne olacak. Yok, burada bir iş var ki bir hile ile paraları elde etmek için Peri ile yakınlaşayım, sonra yine evvelki halime döner devam ederim. Madem ki bütün insanlar yalan dolan ve hile ile amaçlarına ulaşırlar, neden hile karşısında hile kullanmayayım ki. Böylede olmalı bugünden itibaren Peri'ye yaklaşmalıyım. Hele birkaç gün biraz yumuşak dolanayım demek ki böyle olacaktır. (Sukut.) Ey dili gafıl kız ki mıknaş gibi bir şeydir. Yaklaştıkça insanı cezbeder. Ve sonunda olabilir ki çaresizce amcamın kızını tamamıyla unutayım. O kız ki ateş gibi bir şeydir. Yaklaştıkça insanı yakar. O... Yok! Ben kendimi onu seviyor gibi gösteririm. Fakat daima aklımda tutayım ki Sara'yı seviyorum ve ona yardımcı olmak için bu yola başvuruyorum.

Yine Gülnisa'nın iç konuşmaları ile sahnede gösterilmeyen önceden gerçekleşmiş olaylar hakkında seyirci bilgilendirilir. Gülnisa'nın sahnede gerçekleşmemiş olayları anlattığı epik monoloğu şu şekildedir:

GÜLNİSA: Gidin! Çiçekler şahit ise ben de şahidim! Nasıl ki senin ananı verem edip öldürdüm, erini elinden aldım; nasıl babanı zehirleyip öldürdüm, malını elinden aldım sonra da seni eleyip sevgili Behram'a öz kızımı vereceğim ve babanın bütün mallarını sana, üvey kızıma değil, benim öz kızım Peri'ye kalacak. Saf dilli kızım sanıyor ki ben babasının ölümünden kederli olmuşum, daha bilmiyor ki babasının ağzından kırk bin manatlık senet düzenlemişler. O da paralarım hırsızlara kısmet olmasın diye her bir şeyi benim adıma düzenleyip kendisi Mekke'ye gitti ve geldikten sonra yarım manatlık zehre feda olup gitti...

Bu monologla seyirci Sara'nın annesinin de babasının da ölümünden Gülnisa'nın sorumlu olduğunu öğrenmekte, Sara'nın başına halen kötü olaylar geleceğini önceden sezinlemektedir.

Sonuç

Cabbarlı'nın ilk dönem dram eserlerinden olan «Solgun Çiçekler», insan psikolojisindeki zayıflıkları, düşkünlükleri ve hırsları gözler önüne seren; sosyal adaletsizliğin ve sonu gelmez hırsların nelere sebep olacağını ortaya koyan bir eserdir. Yazar bir yandan en güçlü duygulardan olan aşk duygusunun mal düşkünlüğü ve gelecek endişesiyle eriyip yok olmasını gösterirken, diğer yandan da vefasızlığın ve bundan doğan pişmanlığın iç çatışmalara yol açacağını, gerçek anlamda mutlu olunamayacağı mesajını oyun aracılığıyla okura/seyirciye ulaştırıyor.

Beş kişilik oyuncu kadrosuna sahip eserde Sara ve evin emektar hizmetlisi Abdül olumlu karakterler iken Gülnisa ve kızı Peri ise olumsuz karakterler olarak oyunda yerlerini alıyorlar. Oyunun başında okura duygulu, düşünceli, temiz bir karakter olarak olumlu karakter olarak görünen Behram ise olay örgüsü ilerledikçe paranın da çekim gücü ile bu çizgisinden ayrılmakta, sevdiği kızı yüz üstü bırakan vefasız, çıkarıcı bir karakter olarak olumsuz karakterler arasına katılmaktadır. Oyun incelendiğinde oyunda mutluluğu yakalayan hiçbir karakterin olmadığı görülür.

Kendisine yapılan haksızlıklara dayanamayıp üzüntüsünden hastalanıp Sara'nın ölümünün ardından ona kötülük yapanlar da bir bir cezalarını çekerler.

Eserde, olayların geçtiği zaman net olarak verilmese de Abdül'ün iç konuşmasından olayların birkaç aylık bir zaman diliminde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Oyunda olayların dar ve kapalı mekânlarda geçtiği görülür. Kısa diyalogların tersine eserde uzun monologlar göze çarpar.

Список литературы

1. Çetişli İ. Metin Tahlillerine Giriş 2. / İ. Çetişli. – Ankara: Akçağ Yayınları, 2016.
2. Duman G.B., Demirtaş Y. Moldogazi Tokobayev'in Kaygılı Kakey Tiyatro Eseri Üzerine Bir İnceleme./ G.B. Duman, Y. Demirtaş. 4 th International Social Research and Behavioral Sciences Symposium, 19–21 Ekim 2019, Antalya.
3. Karayev Y. Belli Başlı Dönemleri ve Zirve Şahsiyetleriyle Azerbaycan Edebiyatı. / Y. Karayev. – İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1999.
4. Korukçu M. M. Oyun Analizi. / M. M. Korukçu. – İstanbul: Mitos Boyut, 2016.
5. Nağısoylu M., Rahman Q. Ədəbiyyat «Ali tahsile hazırlık kurslarının dileyicileri üçün ders vesaiti» / M. Nağısoylu, Q. Rahman. Zirve Yayınları, 2003.
6. Özakman T. Oyun ve Senaryo Yazma Tekniği / T. Özakman. – Ankara: Bilgi Yayınevi, 2017.
7. Uygur E. Cafer Cabbarlı'nın Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma / E.Uygur Yayınlanmamış Doktora Tezi. – Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.